«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Національного університету «Одеська юридична академія»

Олег ТОДОЩАК

«08» 10 2025 р.

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Амірова Артура Олександровича «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 22 жовтня 2018 року, протокол № 3

ВИТЯГ

з протоколу № 4 засідання фахового семінару кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія» від 7 жовтня 2025 року.

Присутні:

доктор історичних наук, професор, завідуюча кафедрою політичних теорій Кормич Л. І.; доктор політичних наук, професор Мамонтова Е. В; доктор політичних наук, професор Яковлев Д. В.; доктор політичних наук, професор Вітман К. М.; доктор політичних наук, доцент Завгородня Ю. В.; кандидат політичних наук, доцент Краснопольська Т. М.; кандидат історичних наук, доцент Сушко А.І.; асистент, доктор філософії у галузі політичної науки Лисянський П. Л., здобувач Аміров А. О.

З присутніх – 4 доктори політичних наук, 1 доктор історичних наук, 1 кандидат політичних наук, 1 кандидат історичних наук, 1 доктор філософії у галузі політичної науки – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження А.О. Амірова «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія» щодо його рекомендації для розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії А.О. Амірова «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, сформульовані в процесі проведеного дослідження, вказав науково-практичну значимість роботи, зазначив впровадження результатів дослідження.

Зазначив, що у дисертації представлено авторську оцінку демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору України. У XXI столітті демократизація політичних інститутів стала однією із обов'язкових складових результативних політичних трансформацій на пострадянському просторі та соціально-економічного розвитку України. Процес демократизації політичних інститутів забезпечує широку участь громадян у прийнятті політичних рішень, виробленні та реалізації публічної політики, сприяє відкритості політичного процесу. Демократизація політичних інститутів є визначальним чинником зовнішньополітичного вибору. У свою чергу, демократизація політичних інститутів відбувається під впливом ендогенних (виборчі кампанії, діяльність масмедіа,

інституціоналізація громадянського суспільства тощо) та екзогенних (інтерналізація та глобалізація) факторів.

Політичні інститути, передусім, інститути публічної влади, громадянського суспільства, інститут масмедіа та інститут виборів, інститут політичних партій тощо є основними акторами переходу України від авторитаризму до демократії. Без їх подальшої демократизації неможливо забезпечити відповідність стандартам відкритості, підзвітності влади.

Від підвищення рівня демократизації політичних інститутів в Україні у сучасних умовах та формування коаліції демократичних країн на підтримку протидії країні-агресору без перебільшення залежить результат зовнішньополітичного вибору українського суспільства у напрямку подальшого розвитку процесів європейської інтеграції.

Відповідно до мети та завдань дисертаційної роботи була визначена структура та обсяг дисертації. Широка джерельна база з тематики дослідження визначили наукову новизну, актуальність та достовірність викладених положень і висновків дисертації.

В процесі обговорення дисертації **були поставлені такі питання:**

Доктор політичних наук, професор Мамонтова Е.В.: У дисертації досліджується демократизація політичних інститутів, але у політичній науці представлено різні підходи до визначення сутності самого процесу демократизації. Тож хотілось би почути, як Ви трактуєте демократизацію стосовно політичних інститутів в Україні і чи існує певна специфіка?

Відповідь Амірова А.О.: Дякую за запитання. По-перше, демократизація у дослідженні визначається як глобальний процес, який впливає на політичні інститути у всьому світі. Вони стають більш відкритими, інклюзивними, враховують думку громадян у своїй діяльності. Можна стверджувати, що це вимога часу. Демократизація у сучасному світі напряму пов'язується із розвитком мережі інтернет, інформаційних технологій тощо. По-друге, демократизація має власну специфіку в Україні. Процес демократизації політичних інститутів забезпечує широку участь громадян у

прийнятті політичних рішень, виробленні та реалізації публічної політики, сприяє відкритості політичного процесу. Демократизація політичних інститутів є визначальним чинником зовнішньополітичного вибору. У свою чергу, демократизація політичних інститутів відбувається під впливом ендогенних (виборчі кампанії, діяльність масмедіа, інституціоналізація громадянського суспільства тощо) та екзогенних (інтернаціоналізація та глобалізація) факторів. У дослідженні виокремлюються інститути, які, враховуючи досвід політичних реформ в Україні, є пріоритетними для забезпечення демократизації публічної влади. Це інститут виборів, інститут масмедіа, та інститут політичних партій. Вони також потребують подальшої демократизації, але саме ці інститути є гарантами раціональної оцінки дій влади, вільного вибору громадян, як визначального чинника у зовнішній та внутрішній політиці. Тобто, виходячи із мети даного дослідження, демократизація інтерпретується як процес, однією із характеристик якого є розширення можливостей вільного вибору громадян.

Доктор політичних наук, професор Вітман К.М.: Ви досліджуєте чинники зовнішньополітичного вибору. А як ви визначаєте сутність процесу вибору у цілому? Які ознаки цього процесу?

Відповідь Амірова А.О.: Передусім, у роботі робиться наголос на необхідності та важливості саме демократичного політичного вибору. Бо є суттєві відмінності у виборі громадян в авторитарних політичних режимах та демократичних країнах. Це стосується не тільки електорального вибору, а й повсякденного. В умовах авторитаризму держава штучно обмежує простір вільного вибору, як політичного так і повсякденного. Навпаки, демократизація політичних інститутів сприяє реалізації громадянами права на вибір у політиці, економіці, культурі тощо. До ознак вільного політичного вибору відносяться усвідомлення громадянами власного інтересу, розуміння меж та співвідношення індивідуального та суспільного інтересу, високий рівень політичної участі та політичної активності громадян, політичний плюралізм, вільна конкуренція партій, лідерів, ідей та ідеологій. Також, безумовно,

політичний вибір неможливо уявити без політичних свобод, усвідомлення їх цінності та готовність захищати від автократій та популістів. Визначено, що в умовах демократії формуються політичні інститути, які гарантують свободу вибору.

Доктор історичних наук, професор, завідуюча кафедрою політичних теорій Кормич Л. І.: Враховуючи, що під час російсько-української війни у США змінилась Адміністрація після перемоги Д. Трампа, оцініть, будь ласка вплив Президента США Д. Трампа на зовнішньополітичний вибір України?

Відповідь Амірова А.О.: Передусім, слід відзначити ті зусилля, які докладаються особисто Президентом Д. Трампом для завершення війни, зокрема – задля припинення вогню. Адже без досягнення миру на прийнятних для України умовах ускладнюється демократизація політичних інститутів та проблематизується зовнішньополітичний вибір України. Важливим фактором безпекового аспекту зовнішньополітичного вибору України стала діяльність Президента Д. Трампа. 20 січня 2025 року він очолив США, як лідер Республіканської партії. З моменту обрання Д. Трамп приділяє багато уваги завершенню війни в Україні, за його президенства суттєвих змін зазнала політика США стосовно України, НАТО та ЄС. Його політику називають прагматичною та спрямованою на укладання угод. Передусім, зусилля Д. Трампа та його Адміністрації були спрямовані на припинення вогню. Також увага приділялась угоді щодо спільного видобутку надр та пов'язаних із цим гарантій безпеки. Нарешті, важливим став пошук оптимального для США варіанту надання Україні військової допомоги. Усі три напрямки є взаємопов'язаними. Водночас, дискусії щодо перспектив членства України в НАТО відходять на другий план у процесі пошуку варіантів мирного урегулювання. Для української влади такі ініціативи президента США стали справжнім викликом, реагування на який перетворилось на першочергове завдання для В. Зеленського та уряду. Адже позиція Д. Трампа відносно війни сформувалась ще під час виборчих змагань. Саме тому доводиться докладати максиму зусиль для того, аби продовжувати займати проактивну позицію,

виступати й надалі в якості суб'єкту міжнародних відносин, спираючись на підтримку європейських партнерів.

Доктор політичних наук, доцент Завгородня Ю.В.: Визначте, будь ласка, сутність інституційного виміру процесів демократизації та зовнішньополітичного вибору?

Відповідь Амірова А.О.: У процесі визначення теоретико-методологічних засад дослідження демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору було відзначено, що у сучасних умовах загострюється протистояння між автократіями та демократичними країнами у системі міжнародних відносин. Отже, стає усе більш очевидним зв'язок між демократизацією політичних інститутів та зовнішньополітичним вибором. Відносно інституційного виміру процесів демократизації та зовнішньополітичного вибору, то дослідження зовнішньополітичного вибору крізь призму інституціональної теорії дозволяє виокремити інститути публічної влади та громадянського суспільства в якості одиниць аналізу здійснення зовнішньополітичного вибору та визначити їх вплив у цьому процесі. Визначення інституційного виміру процесів демократизації та зовнішньополітичного вибору ґрунтується на інституціоналізмі у його новітніх формах. Йдеться про залежність від пройденого шляху, «інституційний дискурс», теорію раціонального (публічного) вибору (обрахування вигоди та витрат у відповідному зовнішньополітичному виборі), теорію ігор (зовнішньополітичний вибір як певна ставка у внутрішньополітичній грі).

Кандидат політичних наук, доцент Краснопольська Т. М. Обґрунтуйте ваше бачення формування трендів сучасного зовнішньополітичного вибору України?

Відповідь Амірова А.О.: Дякую за питання. Якщо стисло, то, на мою думку, передумови формування сучасних трендів зовнішньополітичного вибору визначаються змінами зовнішньополітичного контексту, амбівалентністю та деструктивністю у процесі становлення глобальної

системи міжнародних відносин. Це формування біполярного світу після Другої світової війни, загострення протистояння капіталістичних та соціалістичних країн, формування однополярного світу за явного лідерства США, створення альтернативних альянсів між демократичними країнами та авторитарними режимами. На сучасному етапі формується мультиполярність, як наявність різних полюсів сили (військового, економічного, політичного, культурного тощо). Відповідно, різні країни посідають найвищі місця у кожному з цих просторів (полюсів).

В процесі обговорення дисертації **виступили:**

Науковий керівник – доктор політичних наук, професор Яковлев Д.В. ознайомив присутніх зі своїм висновком стосовно роботи. Він підкреслив актуальність теми, теоретичне та практичне значення зроблених автором висновків та запропонував рекомендувати роботу до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Дисертація є завершеною та самостійною роботою, яка відповідає всім вимогам і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 – «Політологія».

В обговоренні взяли участь і виступили:

Доктор політичних наук, професор Вітман К.М. відзначив, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має теоретичне і практичне значення в контексті демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору України.

Автором вдало зроблено акцент на оцінці демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору України та визначено, що у XXI столітті демократизація політичних інститутів стала однією із обов'язкових складових результативних політичних трансформацій на пострадянському просторі та соціально-економічного розвитку України. Зроблено висновок, що процес демократизації політичних інститутів забезпечує широку участь громадян у прийнятті політичних рішень,

виробленні та реалізації публічної політики, сприяє відкритості політичного процесу. Автором відзначено, що демократизація політичних інститутів є визначальним чинником зовнішньополітичного вибору. У свою чергу, демократизація політичних інститутів відбувається під впливом ендогенних (виборчі кампанії, діяльність мас-медіа, інституціоналізація громадянського суспільства тощо) та екзогенних (інтерналізація та глобалізація) факторів.

Враховуючи вищевикладене дисертація А.О. Амірова на тему «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України», відповідає вимогам, які пред'являються до досліджень такого рівня, та може бути рекомендована для розгляду і захисту в разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія.

Кандидат політичних наук, доцент Краснопольська Т. М. зазначила, що робота є комплексним науковим дослідженням, має вагоме прикладне та теоретичне значення. Відзначила проведений здобувачем аналіз наукової дискусії щодо запропонованого авторського бачення демократизації політичних інститутів у процесі зовнішньополітичного вибору, яку автор характеризує глобальними процесами, які спричиняють виклики у процесі демократизації політичних інститутів в Україні. До останніх дисертант відніс елімінування раціональних дебатів з публічного простору, олігархізація політичних партій та традиційних медіа, не-громадянський публічний політичний дискурс. Таким чином, дисертація відповідає вимогам до таких робіт та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 «Політологія».

Доктор політичних наук, доцент Завгородня Ю. В. в своєму виступі підтримала попередніх доповідачів, акцентувала увагу на теоретичній та практичній значимості роботи. Підкреслила, що у доповіді та відповідях на запитання А.О. Аміров продемонстрував теоретичні знання та науковий стиль, вміння аналізувати політичну практику. Це дало можливість здобути авторові важливі результати дисертаційного дослідження. Вважаю, що дана дисертація

відповідає вимогам до таких робіт та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 «Політологія».

Доктор політичних наук, професор Мамонтова Е. В. підкреслила актуальність теми та практичне значення зроблених висновків в умовах демократичного транзиту України та її євроінтеграційних кроків. Вважаю, що дана дисертація відповідає вимогам до таких робіт та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 «Політологія».

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію **А.О. Амірова «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України»,** подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія» можна рекомендувати до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Амірова Артура Олександровича, «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – політологія, в галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Тема дисертації є актуальною та своєчасною, що пояснюється суттєвими трансформаціями, яких зазнають технології політичного впливу на інститут масмедіа, їх значення у реалізації зовнішньополітичного вибору України. У межах медіаполітичної системи дискусії щодо зовнішньополітичного курсу видозмінюються від державної цензури радянського та пострадянського зразка до фінансового та політичного тиску на журналістів з боку олігархів. Порівняно з тоталітарними

устроєм, в умовах демократизації політичних інститутів збільшується кількість суб'єктів політичного простору, які взаємодіють у медіаполітичній системі, здійснюючи вплив на зовнішньополітичний вибір за допомогою публічних та латентних технологій. Сучасні технології впливу демократизації політичних інститутів на зовнішньополітичний вибір є гібридними. Вони поєднують маркетингові та немаркетингові технології.

Актуальність дослідження значно посилюється практичною значимістю дослідження демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору в умовах широкомасштабної збройної агресії та, водночас, недостатнім рівнем теоретичної обґрунтованості впливу процесу демократизації на зовнішньополітичний вибір в українській та зарубіжній політичній науці. Дослідницька увага зосереджувалась переважно окремо на демократизації політичних інститутів та їх ролі у внутрішній політиці країни й на міжнародних чинниках зовнішньополітичного вибору. Натомість демократизації політичних інститутів як чиннику зовнішньополітичного вибору у вітчизняному дискурсі політичної науки приділяється недостатньо уваги. Від підвищення рівня демократизації політичних інститутів в Україні у сучасних умовах та формування коаліції демократичних країн на підтримку протидії країні-агресору без перебільшення залежить результат зовнішньополітичного вибору українського суспільства у напрямку подальшого розвитку процесів європейської та євроатлантичної інтеграції.

Тема затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 22 жовтня 2018 року, протокол № 3.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія», у контексті теми: «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 р.р. (державний реєстраційний номер 0122U000266), а також в рамках плану науково-дослідницької роботи кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія»

– «Людиноцентристський вимір політики в умовах цифрової трансформації» на 2021–2025 р.р.

Об'єктом дослідження є зовнішньополітичний вибір України, який відбувається під впливом ендогенних та екзогенних чинників. **Предметом дослідження** є демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України.

Метою роботи є визначення на основі комплексного політологічного аналізу демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору України.

Реалізація поставленої в дослідженні мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору України;

- концептуалізувати зовнішньополітичний вибір у науковому дискурсі;

- розкрити інституційний вимір процесів демократизації та зовнішньополітичного вибору;

- конкретизувати передумови та етапи формування сучасних трендів зовнішньополітичного вибору;

- охарактеризувати демократизацію політичних інститутів у процесі зовнішньополітичного вибору;

- визначити контрасти зовнішньополітичного вибору у програмах політичних партій в Україні;

- дослідити особливості впливу демократизації політичних інститутів на зовнішньополітичний вибір України;

- конкретизувати безпековий аспект зовнішньополітичного вибору України;

Методи дослідження. Для вирішення зазначених завдань дослідження та реалізації поставленої в дисертаційній роботі мети було використано загальнонаукові та спеціальні наукові методи. Зокрема, було проаналізовано

процеси демократизації в Україні й формування зовнішньої політики та досліджено демократизацію як чинник зовнішньополітичного вибору. Системний підхід застосовувався для визначення сучасного стану міжнародної системи, як екзогенного фактору зовнішньополітичного вибору України. Також для встановлення загальних закономірностей функціонування міжнародної системи, ролі у ній процесу демократизації політичних інститутів використано структурно-функціональний метод. У дослідженні використано інституційний підхід та теорію раціонального (публічного) вибору. Застосування інституційного методу дозволило окреслити роль політичних інститутів (від мас-медіа до політичних партій до парадимломатії та публічної влади) у зовнішньополітичному виборі України, визначити сутність процесу демократизації політичних інститутів. При цьому, за допомогою історичного інституціоналізму обґрунтовано історичну обумовленість альтернатив зовнішньополітичного вибору України, а інституціоналізм раціонального вибору виокремити приватні та вузькогрупові інтереси політичного класу, які впливали на зовнішньополітичний вибір на різних етапах становлення української державності. У цілому, інституційний підхід дозволив сфокусувати дослідницьку увагу на одночасності інституціоналізації та демократизації, посиленні значення публічної дипломатії, підвищення ефективності інституційної взаємодії в Україні тощо. Використання теорії раціонального (публічного) вибору дозволяє визначити демократичний вибір українського суспільства як важливий ендогенний чинник зовнішньополітичного вибору. Порівняльний метод використано задля визначення відмінностей між моделями зовнішньополітичного вибору у програмах парламентських політичних партій та дослідження динаміки громадської думки щодо зовнішньополітичного вибору під час різних електоральних кампаній в Україні.

Наукова новизна полягає у вирішенні однієї з актуальних проблем політичної науки, пов'язаної із демократизацією політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору, яка не отримала наразі достатньої

розробки у теоретичних дослідженнях. Наукова новизна одержаних у дисертації результатів полягає у наступному :

Уперше:

- у вітчизняній політичній науці здійснено комплексний теоретичний аналіз демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору України. В умовах загострення протистояння між авторитарними та демократичними країнами зростає значущість демократизації політичних інститутів у процесі зовнішньополітичного вибору. Тільки демократичні політичні інститути здатні забезпечити європейський та євроатлантичний зовнішньополітичний вибір. Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору передбачає свободу індивідуального вибору громадян у повсякденному житті та політиці (public policy й politics), усвідомлення громадянами власного інтересу, співвідношення індивідуального та суспільного інтересів, вільну політичну конкуренцію тощо. У процесі зовнішньополітичного вибору пріоритетною є діяльність інститутів, які є гарантами свободи вибору громадян та раціональної оцінки публічної влади. До них відносяться інститути мас-медіа, виборів, політичних партій. Визначено, що інститути виборів, мас-медіа та політичних партій найбільше сприяють демократизації як всеохоплюючому суспільному процесу, європейському та євроатлантичному вибору. Водночас, ці інститути також потребують подальшої демократизації задля вирішення дилем зовнішньополітичного вибору, які постали на сучасному етапі розвитку.

- визначено раціональні політичні дебати у масмедіа, політичних партіях та між основними індивідуальними й колективними політичними акторами під час виборів як механізм демократизації політичних інститутів у процесі

зовнішньополітичного вибору. Політичні дебати щодо основних тем суспільного порядку денного в Україні у реалізації зовнішньополітичного вибору структуруються навколо дилем демократизації влади та обороноздатність країни, горизонтальної (мережевої) та вертикальної (ієрархічної) організації взаємодії з міжнародними партнерами, між глобалізацією та національним інтересом, європейською та євроатлантичною інтеграцією та дезінтеграцією з пострадянським простором, щодо співвідношення зовнішньополітичної діяльності та міжнародної політики. Визначено, що дебати щодо визначення пріоритетних напрямків міжнародної політики потребують більш активного залучення інститутів громадянського суспільства (опозиційних політичних партій, незалежних масмедіа, NGO). На сучасному етапі основними темами дебатів щодо зовнішньополітичного вибору є взаємодія України з демократичними країнами та їх альянсами (ЄС, НАТО), підвищення рівня військового розвитку та економічної стійкості, підтримка обраного європейського та євроатлантичного курсу України, необхідність дезінтеграції з пострадянським простором та подолання авторитарної спадщини;

- запропоноване авторське бачення демократизації політичних інститутів у процесі зовнішньополітичного вибору. Вона характеризується глобальними процесами, які спричиняють виклики у процесі демократизації політичних інститутів в Україні. До останніх відносяться елімінування раціональних дебатів з публічного простору, олігархізація політичних партій та традиційних медіа, не-громадянський публічний політичний дискурс. Це стає на заваді визначенню суспільного інтересу та виробленню дієвих механізмів його реалізації у зовнішньополітичному виборі. Демократизація політичних інститутів пов'язана із розвитком інтернет-комунікацій, соціальних мереж, месенджерів тощо, впровадженням електронного

голосування, трансформаціями політичних партій під впливом медіатизації політики. Демократизація політичних інститутів сприяє подоланню таких негативних явищ у процесі здійснення зовнішньополітичного вибору, як популізм, медіатизація політики та формування гібридної медіаполітичної системи, відтворення «партії влади», забезпечує підвищення ролі горизонтальної політичної взаємодії;

удосконалено:

- розуміння сутності феномену «демократичного зовнішньополітичного вибору». За формою демократичний політичний вибір потребує підтримки більшості громадян, а за змістом – він полягає у приєднані до політичних, військових та економічних альянсів демократичних країн. Визначено, що процес демократизації політичних інститутів утворює простір для демократичного зовнішньополітичного вибору завдяки усвідомленню громадянами власного інтересу та його співвідношення із суспільним інтересом, політичному плюралізму та вільній конкуренції, усвідомленню громадянами цінності політичної свободи та готовності її захищати від автократів та популістів. Демократичний зовнішньополітичний вибір неможливий без інститутів, які гарантують свободу вибору – вільних медіа, інститутів виборів та політичних партій;

- передумови та етапи формування сучасних трендів зовнішньополітичного вибору. Формування сучасних трендів зовнішньополітичного вибору відбувалось у декілька етапів: утворення біполярного світу, поділеного між демократичними та авторитарними країнами, формування однополярного світу за лідерства США, створення альянсів як між демократичними країнами так і авторитарними режимами, розподіл країн на демократичний альянс на підтримку України та авторитарні режими. Серед сучасних

трендів відзначено загострення протистояння між демократіями та автократіями, інформатизацію, глобалізацію, необхідність підвищення обороноздатності тощо. Вони змінюються у глобальному контексті та спричиняють перехід від централізації, стандартизації й концентрації до інноваційності, самоврядування, гуманізації. Визначено демократизацію політичних інститутів як один із головних трендів сучасного зовнішньополітичного вибору України.

набуло подальшого розвитку:

- концептуалізація зовнішньополітичного вибору у науковому дискурсі. Зовнішньополітичний вибір є складним, багатофакторним процесом, який обумовлений історичними, соціальними, політичними, економічними та ідеологічними факторами. На нього визначальним чином впливають внутрішні (політика та економіка) та зовнішні (міжнародна система) чинники. Він обумовлений необхідністю подолання авторитарної спадщини (залежності від пройденого шляху). Зовнішньополітичний вибір є політичним, а не повсякденним, екзистенціальним, а немаркетинговим. У сучасних умовах «великий» вибір України на користь інтеграції до ЄС, інших об'єднань країн демократичного світу, може бути реалізований лише на основі демократизації політичних інститутів;

- конкретизація безпекового аспекту зовнішньополітичного вибору. На сучасному етапі очевидно, що безпековий аспекту зовнішньополітичний вибір України є пріоритетним. Визначено сутність процесу сек'юритизації, як поширення проблеми безпеки на усі соціальні та політичні відносини. В Україні йдеться про утворення протиріч навколо мовного питання, релігійного (церковного) вибору, які спочатку переросли у політичні конфлікти, а згодом стали впливовим фактором загрози національній безпеці. Сек'юритизація стосується громадянського суспільства, яке в умовах воєнного стану

перетворилось на один із дієвих інститутів безпеки. Відзначено зв'язок між безпекою, демократією та свободою вибору. У процес забезпечення суспільної безпеки (яка, на відміну від державної чи політичної безпеки, спирається на колективні ідентичності, що проявляються у інститутах мас-медіа, громадянського суспільства, різних формах суспільної самоорганізації тощо) включається усе суспільство. Протидія широкомасштабній збройній агресії перетворилась із вузько-політичної справи державного апарату та політичних еліт на масовий суспільний рух;

- комплексне дослідження особливостей зовнішньополітичного вибору у програмах політичних партій в Україні. Відзначено критерії розподілу партій у електоральному полі України. Вектор зовнішньополітичного вибору України коливався між європейським та пострадянським простором та зазнавав кардинальних змін напрямку у 1994, 2004, 2010 та 2014 роках після президентських виборчих кампаній. У парламентській виборчій кампанії 2019 року відзначено наступні особливості зовнішньополітичного вибору у програмах політичних партій. Упрограмі партії «Слуга народу» (43,16% голосів) наголос робився на впровадженні стандартів НАТО, підвищенні видатків на оборону, децентралізації та демонополізації оборонних закупівель (розділ «Безпека і оборона»). Щодо зовнішньополітичного вибору, то йшлось про ухвалення законів для виконання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС і розширення співпраці з Євросоюзом і НАТО, запуск програми «комерційної дипломатії». Відзначено реваншистську спрямованість програми «Опозиційної платформи – За життя». Партія «Батьківщина» визначає Росію, як країну-агресора, наголошує на необхідності європейської та євроатлантичної інтеграції, посиленні безпеки та обороноздатності України, декларується скасування мінських домовленостей. У програмі «ЄС»

наголошується на попередніх здобутках (Угода про асоціацію з ЄС та отримання Томосу) й необхідності продовження курсу на вступ до ЄС та НАТО. У програмі партії «Голос» відзначається важливість впровадження європейських та євроатлантичних стандартів.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що отримані результати дослідження можуть бути використані органами публічної влади, політичними акторами, представниками мас-медіа та громадянського суспільства задля розробки та подальшого впровадження програм демократизації політичних інститутів України (передусім, інституту виборів, мас-медіа та політичних партій) у процесі реалізації зовнішньополітичного вибору у напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції. Також результати дисертаційного дослідження можуть бути застосовані для вироблення політики щодо подолання тоталітарної спадщини, здійснення дезінтеграційних процесів із автократіями пострадянського простору. Результати дисертаційного дослідження створюють передумови для подальшого дослідження в системі «демократизація політичних інститутів – зовнішньополітичний вибір» та імплементації отриманих результатів у практичній діяльності в процесі демократизації політичних інститутів та здійснення європейської та євроатлантичної інтеграції.

Основні теоретичні положення та висновки можуть надалі бути використані у науковій та педагогічній роботі та у розробці курсів для вищих навчальних закладів, а також спецкурсів, які будуть присвячені проблемам демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору, ролі мас-медіа, виборів, політичних партій та громадянського суспільства у європейській інтеграції.

Апробація результатів дисертації відбувалась в ході обговорень на засіданнях кафедри Національного університету «Одеська юридична академія» в 2021–2025 роках та в процесі виступів на 6-ти всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 236 сторінок. Список використаних джерел нараховує 202 найменування.

Особистий внесок здобувача. Наведені результати досліджень отримано автором самостійно і відображають авторський підхід до теоретико-методологічних визначень та узагальнень положень щодо демократизації політичних інститутів як чинника зовнішньополітичного вибору України.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження представлено у 4 статтях, які опубліковано у наукових фахових виданнях України, а також у 6 тезах доповідей у матеріалах наукових конференцій.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав:

1. Аміров А. О. Демократизація політичних інститутів за Президента В. Зеленського: від Торонто до Вільнюса. *Науковий журнал «Politicus»*. 2021. № 3. С. 18-23. URL: http://politicus.od.ua/3_2021/3.pdf

2. Аміров А. О. Парадипломатія у зовнішньополітичному виборі України: «п'яте колесо» чи акселератор європейської інтеграції? *Науковий журнал «Politicus»*. 2021. № 4. С. 14-19. URL: http://politicus.od.ua/4_2021/2.pdf

3. Аміров А. О. Президентські вибори та зовнішньополітичний вибір України: грані взаємовпливу. *S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe.* 2019. № 11. С. 3-10. DOI: http://space.onua.edu.ua/index.php/space/article/view/133

4. Аміров А. Зовнішньополітичні тренди України крізь призму теорій міжнародних відносин. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії.* 2018. № 19. С.84-91. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/19_2018/13.pdf

Наукові праці, які завідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають наукові результати:

1. Amirov A. Conceptualization of Ukraine's foreign policy choice as a marker of democratization. *Scientific Journal of Polonia University*. 2023. Vol. *55*(6). P 127-133. https://doi.org/10.23856/5517

2. Аміров А. О. Безпековий аспект зовнішньополітичного вибору України. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : у 2 т.* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 травня 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 187-189.

3. Аміров А.О. Взаємодія Одеси з містами-побратимами як складова зовнішньополітичного вибору України. *Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика : зб. наук. пр.* : матеріали Четвертої Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листоп. 2018 р.) / МОН України, М-во регіон. розв., буд-ва та ЖКГ України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. та ін. Київ–Тернопіль : Бескиди, 2018. Вип. IV, ч. 1, додаток. С. 52-59.

4. Аміров А. О. Дискурс мас-медіа щодо зовнішньополітичного вибору України. *Паралелі та контрасти: мова, культура, комунікація* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 листопада 2019 р.) / за загальною редакцією Н. В. Петлюченко. Одеса : Фенікс, 2019. С. 19-21.

5. Аміров А.О. Зовнішньополітичний вибір України у програмах кандидатів у Президенти України 2019 року. *Суспільство XXI століття: крізь призму історії до сьогодення:* матеріали всеукраїнської наукової конференції 18 травня 2019 року. Одеса, 2019. 907 с.

6. Yakovlev D., Amirov A., Stoliarova A. (2021, December). Debate on Foreign Policy Choice in the Media Landscape of Ukraine. In *International*

Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021). Atlantis Press, 2021. P. 81-87.

7. Аміров А.О. Зовнішньополітичний курс України після президентських виборів (на основі аналізу матеріалів ЗМІ). *Трансформація політичних процесів у XXI столітті», IX Національний конвент:* матеріали IX Національного конвенту Міжнародної асоціації студентів політичної науки (м. Київ, 23-24 травня 2019 р.) / за загальною редакцією Конверського А.Є., Цвиха В.Ф., Батрименка О.В., Обушного М.І., Телешуна Я.С., Візняк А.Е. Київ: 2019. С. 22-28.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Амірова Артура Олександровича на тему «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України» відповідає спеціальності 052 «Політологія», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р., № 283), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 11 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи А.О. Амірова до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді. Дисертація написана сучасною науковою мовою, вміло використані спеціальні дефініції. Робота характеризується єдністю змісту, а стиль викладення сприяє доступності розуміння та сприйняття матеріалу.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Амірова Артура Олександровича на тему «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Амірова Артура Олександровича відповідає вказаній спеціальності та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Амірова Артура Олександровича на тему «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 «Політологія».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Амірова Артура Олександровича на тему «Демократизація політичних інститутів як чинник зовнішньополітичного вибору України»:

Голова ради — Вітман Костянтин Миколайович, доктор політичних наук, професор, директор Центру підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів, професор кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

Офіційні опоненти:

Батрименко Олег Володимирович – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кройтор Артем Вікторович – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Загородня Юлія Володимирівна – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

Краснопольська Тетяна Миколаївна - кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів, кандидатів наук та доктора філософії у галузі політичної науки за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 8; проти – немає; утримались – немає.

Головуюча на засіданні
Завідуюча кафедрою політичних теорій
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор історичних наук, професор **Людмила КОРМИЧ**